

ARCHÉ (novým pohledem)

Nejstarší doklady o myšlení prvních filosofů ukazují, že tito první řečtí myslitelé se pokoušeli nějak myšlenkově uchopit to, čemu se pak říkalo „počátek“, řecky *arché*. Samo slovo *arché* bylo příbuzné slovesu *archein*, což znamenalo vládnouti, přeneseně pak (a tedy odvozeně) být první. *Arché* bylo v tom smyslu pojmenováním nejen toho „prvního“ jakožto nestaršího, nejpůvodnějšího, „počátku“, nýbrž bylo vždy chápáno jako označení toho, co je sice tím prvním od samého počátku, ale svou „prvotnost“ si ponechává i nadále, takže i nadále „vládne“. A v tom smyslu nešlo v žádném případě o „počátek“, který stárne resp. stává se čímsi prastarým („archaickým“), nýbrž o „počátek“, který trvá jakožto počátek po celou další dobu, po celou věčnost, tedy který je stále aktuální (jakési aktuální, „činné“, *aeternum nunc*), je to „počátek ustavičný“. Je dost zvláštní, že tato ustavičnost počátku (a počínání) nebyla – a asi nemohla být – „vytěžena“ díky náležitě domyšlení (event. domýšlení) v tom smyslu, že by byla radikálně předsunuta přede vše uskutečněné, dovršené, provedené a tedy „reálně“, „fakticky“ jsoucí, že tedy *arché* nebyla ani v prvním kroku nikým chápána jako „před-jeoucí“ a v tom smyslu vlastně „ne-jeoucí“ (= „ještě-ne-jeoucí“), ale právě naopak se posléze proměnila v cosi jako „substance“, případně *hylé* (ale ne v Aristotelově smyslu, kde se *hylé* stala pouhou možností, podobně jako pouhou možností byla *morfé*). To, že Aristoteles od sebe obojí oddělil, ale udělal z nich pouhé možnosti, byl vlastně geniální krok. Pro nás dnes stačí jen trochu dokročit, tj. pokročit dál – a chápat je jako „před-jeoucí“. Z hlediska zpředmětňujícího myšlení se ovšem každé „před-jeoucí“ mění v „nejsoucí“ v silném významu, a tedy v „nic“, v „nicotu“. A to právě ještě předpojmovým způsobem domyslili někteří ve starém Izraeli a ustavili tak základnu pro pozdější křesťanskou myšlenku stvoření z „ničeho“, která však nadále byla zatížena zpředmětňujícími konotacemi, spjatými s chápáním „Boha“ jako „jsoucího“, dokonce jako nejvyššího jsoucna.

(Písek, 150720-2.)